

ERKAM EMRE

Suriçi'nin hor görülen mirası

İstanbul'da Osmanlı devrinde bile asırlar boyu korunmuş Bizans eserleri, ilgisizliğe mahkûm. Birer tarih mirası olan eserler kurtarılacağı günü bekliyor.

Suriçi'nde bugüne gelebilmiş birçok tarihî kalıntı, ne şehir idare kadroları ne de vatandaş nezdinde saygı görüyor. Muhafaza etmek bir tarafa eski devrin tarihî yapıları bizzat şehirde yaşayanların şoursuz ve art niyetli davranışları mahkum edilmiş vaziyette. Ancak çalınarak satıldığı, yıkıldığı, yok olduğu vakit kıymeti bilinen eserler, ehil kimselerce yapılacak müdahaleye muhtaç. Suriçi'ndeki Bizans Mirası, Osmanlı idaresindeki 5 asır boyunca görmediği tahribi, 91 senelik Cumhuriyet döneminde gördü. Bugün, Fatih semti sınırları içinde kalan onlarca tarihî yapı, hak ettiği saygıyı ve kültür hayatına kazandırılacağı günleri bekliyor.

Harabelerin içine giren hemen hemen herkes buraya tuvaletini yapmaktan geri durmuyor

Büyükşehir Belediyesi karşısında açık hava tuvaleti

Şehrin tam da ortası olarak kabul edilen Şehzadebaşı Semti'nden vereceğimiz şu örnek, onlarca vakadan sadece birini teşkil ediyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin tam karşısında, Haşim İşcan Geçidi bitişiğindeki Bizans kalıntıları bu eserler içinde belki en talihsizi. 6. asırda inşa edilmiş Hagios Polieuktos Kilisesi, çevredeki vatandaşların bilinçsiz tavrı yüzünden tam bir mezbeleliğe dönüşmüş durumda. Her yandan biten otlar, dikenler dahî içindeki pisliği kapatamamış. Kapıda durup içeriyi gözetlediğimiz kısa süre boyunca, hayret ve esef hislerimizi kabartan manzaraya şahitlik ettik. Toprak üzerine çıkan sütunlar, kemerler arasına dökülen çöpler bir yana burası çevre halk tarafından umumi tuvalete dönüştürülmüş. İstanbul

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne çıkan kestirme yoldan geçen onlarca kişi, etraftaki bakışlara aldırış etmeden def-i hacetini yapıyor. Tarihî mabedin iki ucunda duran kapıların açık vaziyette bulunması tinerci, sarhoş gibi kimselerin buraya çöreklenmesiyle neticelenmiş. Düzgün giyimli, kravatlı kimselerin dahi burada tuvaletini yapıyor olması meselenin başka bir vahim kısmını ortaya döküyor. Oluşan ağır idrar kokusu, hemen bitişikteki parktan da hissediliyor. Bu durumun İstanbul Büyükşehir Belediyesi hemen yanı başında cereyan ediyor olması hadisenin en acıtıcı tarafı.

Bakımsızlık ve çevredekilerin duyarsızlığından ötürü çöplüğe dönüşmüş durumda bulunan Hagios Polieuktos Kilisesi, tarihî vesikalardan öğrenildiği kadarıyla MS. 524-527 tarihleri arasında Romalı asker Polieuktos adına inşa edildi ve Ayasofya'dan önce kentin en büyük bazilikalarından biriydi. 2 bin 500 metrekare alana yayılan kilise kalıntılarına ilk defa 1960'lı yıllarda o zamanki ismiyle Saraçhane Geçidi için yapılan hafriyat kazıları sırasında rastlandı. Ve İngiliz, Amerikan arkeologların yaptıkları çalışmayla gün ışığına çıkarıldı. 12. asırda İstanbul'u yağmalayan Haçlı ordusu, şehrin büyük bir kısmını yağmalarken bu kiliseyi de talan ettiği söylenir. İtalya'nın Venedik şehrinde bulunan San Marco Kilisesi'ndeki bazı parçaların ve payandaların bu kiliseden götürüldüğü meraklılarınca bilinmektedir.

Philanthropos Kilisesi

Philanthropos Manastırı tinercilere teslim

İstanbul'un asırdîde surlarında Ahırkapı sahillerindeki surlara gizlenen Manastır'ın Aziz Hristos Philanthropos'a adandığı rivayet ediliyor. 1307 senesinde inşa edilen sahil kilisesinde bir zamanlar kadın ve erkekler kısmının olduğu ve bir de ayazmanın varlığından söz ediliyor. Eski kayıtlarda, Rumların burada kutsal günlerini yâd ettikleri de yazılı. Hemen bitişikteki Çinili Köşk'ün çeşmesi egzoz dumanından kapkara kesilmiş. Kilisenin bugünkü sakinleri ise tahmin edilebileceği gibi madde bağımlısı serkeşler. Gözünü karartıp kapıdan girenler, içeride yüksek sütunlar ve süslü sütun başlarının hâlâ

mevcut olduğunu, hatta surların üzerine buradan çıkılabilecek bir geçitten bahsediyor. Aynı durum az ilerideki Bukoleon Sahil Sarayı için de geçerli.

Fatih'te bir Roma kalıntısı

Fatih'te asfalta direnen Roma kemeri

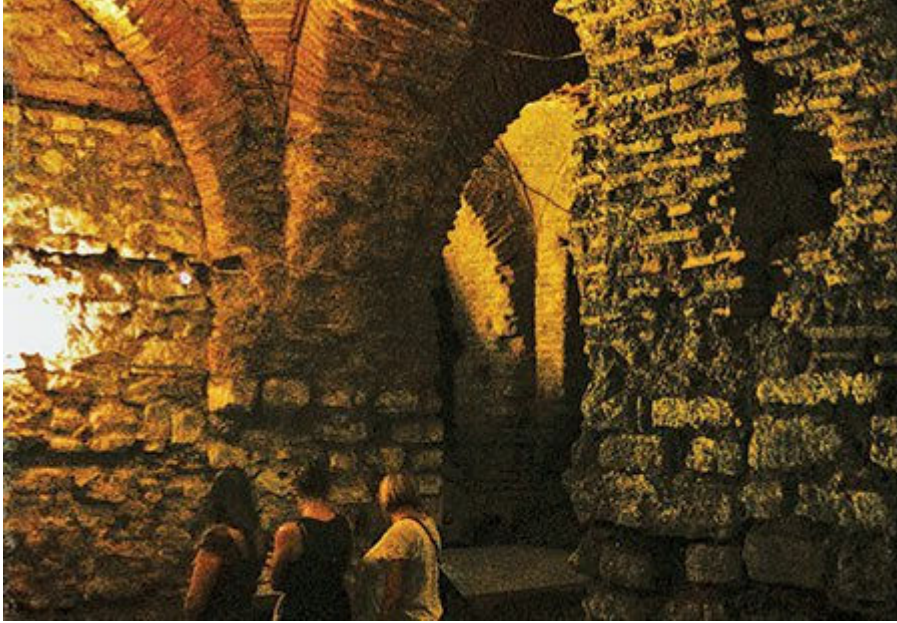
Fatih'te hangi taşı kaldırırsanız altından eski devre ait bir nesne bulursunuz. Onca yangın, deprem, sel gibi tabii afetler gören Zeyrek semti belki de insan eliyle gelen kıyım mesabesinde başka bir tahribe sahne olmamıştır. İhvan Sokak'ta bulunan kemerler, tam bir şuursuz yapılaşma kurbanı. İstanbul gezgini Uğur Meta'nın görerek haber verdiği manzarada tuğla kemerler boğazına kadar asfalta batmış. Çevredekiler daha önce buranın içine girilebildiğini ve dehlizin farklı mahzenlere açıldığını söylese de 1994 senesinde bina edilmiş beton apartman ile tarihî kalıntının üzeri tamamıyla örtülmüş. Kala kala bu iki kemer, zemin üzerinde kalmış. Bir sokak aşağıdaki görüntüler de farklı değil. Gelenbevi Sokak ile Şebnem Sokak'ın birleştiği yerde bir duvar kadar yükselen kalıntıları korumak hâlâ mümkün.

Vezneciler Altgeçidi inşasında bulunan lahit kapağı.

Şuraya bir kepçe vur bakalım...

Hatırlayalım. 29.4.2013 tarihli konuşmasında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Kültür ve Tabiat Varlıklarını İstanbul Bölge Koruma Kurulu'nun Marmaray projesi konusunda verdiği kararları eleştirirken "3-5 çanak çömlek, Marmaray'ı 4 yıl geciktirdi. Yazık değil mi, günah değil mi?" diyerek projeyi savunmuştu. Şimdi adeta bunun bir tecellisi tarihî Forum Tauris'te yaşanıyor, yani şimdiki Beyazıt Meydanı'nda. Mezarlık alanı nekropol olarak bilinen mevkide ne bir mütehassıs ne bir arkeoloğa ihtiyaç duyuluyor. Etrafı metal plakalarla örtülen kazı alanında beklenen oldu ve inşaatı yürüten taşeron firma, kepçelerine sert bir cismin takıldığını haber verdi. Asfaltın sadece 1,5 metre altında tespit edilen cisimler, taş lahitlerin kapakları idi. Vinç yardımıyla Arkeloloji Parkı'na taşınan kapaklardaki kepçe izleri kameralardan kaçmadı.

Bir kafeterya içinden girilebilen Palatium Magnum'u çok az kimse biliyor.

Kafeterya altında bir 'Büyük Saray'

Beş yıldızlı bir otel olarak kullanılan eski Sultanahmet Tevkifhanesi önünden geçen sokaktan aşağı inerken karşınıza düşecek kafeteryada biraz durun. Duvarda bir A4 kâğıdına yazılı İngilizce "Tarihî mekanı görmek ücretsizdir" yazısına rastlayacaksınız. Buradan içeri süzüldüğünüzde koltuklar arasında üzeri kalın camla örtülü zeminde yürüdüğünüzün farkına varacak ve aşağı doğru inen merdivenlere yöneleceksiniz. Burası, 324-337 seneleri arasında inşa edilen Palatium Magnum Sarayı'nın gün yüzüne çıkarılan bir tarafı. 4. asır ila 11. asırlar arası Bizans hanedanı tarafından misafir gelen elçi ve nüfuz sahibi kimseleri ağırlamak için kullanılan mekân, gümüş avizeleri ve arslan heykelleri ile bir zamanların dillere destan sarayı Magnura Sarayı'nın arz odası imiş. Burayı işleten şirket 1996'da kendi çabalarıyla kazılar yaparak 600 kamyon toprak çıkarmayı başarmış. Meşhur History Channel'in bir bölümüne konu teşkil eden sarayın daha geniş kitlelere duyurulması gerekiyor.

Aşağıdaki fotoğrafı görünen freskler bugün kırmızı kulübede bulunuyor.

Kırmızı kulübeye hırsızlar girmeden...

Sultanahmet'teki Adliye Sarayı'nın yapılması geçen asrın ortalarına tekabül ediyor. İstanbul'un hiçbir yerinde kondurulamayan Adliye Sarayı bugün İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan İbrahim Paşa Sarayı'nın bir kısmı ve Bizans kalıntıları feda edilerek inşa edilmişti. Şimdilerde metruk bir bina halini alan kompleks, tarihî yarımada'nın alnına çakılmış bir çivi gibi orada duruyor. Fakat Adalet Sarayı'nın yargıçlar parkı içerisinde korunmayı başaramamış bir mekân var ki, buranın kıymetini ya uzman sanat tarihçileri veya tarihieser kaçakçıları biliyor. Zira Adalet Sarayı inşası esnasında Bizans'tan kalan bir duvar her nasılsa korunmayı başarmış. Bugün etrafı bir kulübe ile çevrilen duvarda, Hristiyan olduğu için öldürülen Aziz Euphemia'nın işkence sahneleri yer alıyor. Sanat tarihçisi Haldun Hürel'in haber verdiği kadarıyla burası hırsızlar için açık bir adres. Ancak bu freskleri yabancı bir müzede görmek istemiyorsak, paslı kilitle tutturulan plastik kapıya emanet etmemeliyiz.

2014-10-25